

Dicționar de obiceiuri românești

—CALOIANUL SAU CALOIȚA—

ION I. DRĂGOESCU

Caloiene, Iene, fiu de diciene¹,
Du-te-n cer și cere,
Să dea Dumnezeu o ploaie,
Să curgă șiroaie.

Despre necesitatea vitală a ploii reținem, după *Biblie*, Geneza, cap. II, versetul 5, că „În ziua când a făcut Domnul Dumnezeu un pământ și ceruri, nu era încă pe pământ nici un copăcel de câmp și nici o iarbă de pe câmp nu-ncolțea încă fiind că *Domnul Dumnezeu nu dăduse încă ploaie pe pământ și nu era nici un om ca să lucreze pământul*”. Așadar, în mod firesc, în concepția biblică, pentru *omul culegător*², ploaia era mai necesară decât uneltele de muncă. Asupra modalităților de invocare s-au acumulat la Arhivele Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” din București, un material imens³ — cca 3000 de documente — necercetate decât parțial, iar tematic sînt primul cercetător care le analizez sub raport arhivistic. Notăm, cu acest prilej, că, deși ne aflăm în fața unui obicei mitologic tipic, el este consemnat sub indicativul R. (rit?! , ritual?!)⁴, rit ploaie (secetă)⁵, rit ploaie⁶, rit ploaie abundentă⁷, rit secetă⁸, rit secetă (Muma ploii)⁹, ritual secetă¹⁰, obicei¹¹, obicei de primăvară¹², obicei-ploaie¹³, obicei de ploaie¹⁴, obicei secetă¹⁵, obicei de secetă¹⁶, obicei Jidovesc, că e de dinainte vreme, dinainte de Cris-

¹ „Dicieni” era denumirea sub care erau cunoscuți la stînga Dunării românii din Dobrogea. Pentru semnificația și originea acestui cuvînt vezi Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea romanilor în Dobrogea*, București, 1979, p. 10. (indeosebi nota 5).

² În rai, omul nu trebuia să muncească. Acest lucru, după *Biblie*, a fost blestemul izgonirii.

³ Materialul a fost cules și transcris de cei mai mulți folcloriști din institut. Lipssește cu desăvîrșire materialul cules de etnografi. Din noianul de denumiri am preferat termenul de „Caloian” care ni s-a impus prin apropierea istorică de numele monarhului român, Ioniță-Caloian, conducător al Țaratului româno-bulgar. L-am asociat cu „Caloița” întrucît aceasta este socotită soția lui.

⁴ Arhiva Institutului de etnografie și folclor „C. Brăiloiu”, fond Informații de folclor, fișa 7901. Deoarece apelăm numai la acest fond, în continuare se va cita Arhiva, f. (care în acest caz semnifică *fișa*, nu *fila*), urmat de numărul de inventar.

⁵ Ibidem, f. 24, 296.

⁶ Ibidem, f. 10, 591.

⁷ Ibidem, f. 14.720.

⁸ Ibidem, f. 15. 822.

⁹ Ibidem, f. 31, 455.

¹⁰ Ibidem, f. 261, 3728.

¹¹ Ibidem, f. 7874.

¹² Ibidem, f. 21. 365.

¹³ Ibidem, f. 27. 015.

¹⁴ Ibidem, f. 21. 317.

¹⁵ Ibidem, f. 20. 466.

¹⁶ Ibidem, f. 31. 035.

tos¹⁷, secetă (?!)¹⁸, procesiune¹⁹, superstiție²⁰, năzbîtie²¹, joc de copii²². Așadar, apare o mulțime de încadrări tematice, dar se constată că tocmai cea mitologică lipsește din enumerarea genurilor și subgenurilor. Trebuie, deci, socotit *rit de invocare a ploii*.

Dintre numirile ceremonialului propriu-zis reținem: Băbăluța²³, Băbăruța²⁴, Bebek (tătară)²⁵, Beberuța²⁶, Cal²⁷, Caloian²⁸, Caloian²⁹, Caloian clasa V-a³⁰, Caloian clasa VII-a³¹, Caloian Mare (din sulul de război)³², Caloian Mic (de pământ)³³, Caloian mic de cîrpe³⁴, Caloița³⁵, Caluian³⁶, Caluianu³⁷, Calvianu³⁸, Chițorman³⁹, Colaiță⁴⁰, Coleiță⁴¹, Dodele⁴², Dodilă⁴³, Dodiloaie⁴⁴, Dodiliță⁴⁵, Dodoloaie⁴⁶, Domnika⁴⁷, Duduloaie⁴⁸, Ene⁴⁹, Geir-dita⁵⁰, Gherman⁵¹, Iene⁵², Ienele⁵³, Ion⁵⁴, Kaloian⁵⁵, Kaluian⁵⁶, Kalu-

¹⁷ Ibidem, f. 21. 318. Atragem și pe această cale atenția asupra opiniei despre vechimea obiceiului. În același timp, trebuie să reținem că, în mentalitatea populară românească, „jidovii” sînt niște uriași care au populat pămîntul înainte de apariția omului și nu este o poreclă dată evreilor, românilor fiindu-le, prin natura lor, străin antisemitismul.

¹⁸ Arhiva f. 9219.

¹⁹ Ibidem, f. 5775.

²⁰ Ibidem, f. 20. 828.

²¹ Ibidem, f. 7145.

²² Ibidem, f. 17. 192.

²³ Ibidem, f. 16. 697.

²⁴ Ibidem, f. 15. 086.

²⁵ Ibidem, f. 21. 317.

²⁶ Ibidem, f. 18. 648.

²⁷ Ibidem, f. 21. 318.

²⁸ Ibidem, f. 5755.

²⁹ Ibidem, f. 5556.

³⁰ Ibidem, f. 29. 582.

³¹ Ibidem, f. 29. 583.

³² Ibidem, f. 21. 345, 21. 373.

³³ Ibidem, f. 21. 370, 21. 373.

³⁴ Ibidem, f. 21. 329, 21. 373.

³⁵ Sub acest nume a fost consemnat de noi în localitatea Potlogi, județul Dimbovița, unde am realizat și un film, conservat la Institutul de etnografie și folclor „C. Brăiloiu”.

³⁶ Arhiva, f. 21. 345.

³⁷ Ibidem, f. 7874.

³⁸ Ibidem, f. 21. 345.

³⁹ Ibidem, f. 20. 403.

⁴⁰ Ibidem, f. 29. 583.

⁴¹ Ibidem, f. 29. 582.

⁴² Ibidem, f. 49.

⁴³ Ibidem, f. 261.

⁴⁴ Ibidem, f. 49.

⁴⁵ Ibidem, f. 260.

⁴⁶ Ibidem, f. 2695.

⁴⁷ Ibidem, f. 263.

⁴⁸ Ibidem, f. 1360.

⁴⁹ Ibidem, f. 30. 578.

⁵⁰ Ibidem, f. 21. 316.

⁵¹ Ibidem, f. 3661.

⁵² Ibidem, f. 12. 280.

⁵³ Ibidem, f. 30. 578.

⁵⁴ Ibidem, f. 7874.

⁵⁵ Ibidem, f. 5880, 7873. Se precizează că figurina era făcută din clisă.

⁵⁶ Ibidem, f. 7545.

ianu ⁵⁷, Kilu ⁵⁸, Kilugaru ⁵⁹, Kilugas ⁶⁰, Koinivel ⁶¹, Krăița ⁶², Leneșul ⁶³, Lenuța ⁶⁴, Mama ploii ⁶⁵, Mamoiam ⁶⁶, Muma Polii ⁶⁷, Marin ⁶⁸, Mămămuța ⁶⁹, Mămăruța ⁷⁰, Moinika ⁷¹, Moașa ploii ⁷², Moș Caloianu ⁷³, Moș Ene ⁷⁴, Muma ploii ⁷⁵, Mumulița ⁷⁶, Mumulița ploii ⁷⁷, Mumuliță de pliță ⁷⁸, Nae ⁷⁹, Nicușor ⁸⁰, Păpușa ⁸¹, Ploiuța ⁸², Scaloianu ⁸³, Scaloie ⁸⁴, Scaloița ⁸⁵, Scaloița jidanului ⁸⁶, Scalvița ⁸⁷, Scaluian ⁸⁸, Scaluianul ⁸⁹, Scelvian ⁹⁰, Scelvianul ⁹¹, Scalvița ⁹², Scarluian ⁹³, Scelvioan ⁹⁴, Scaldianu ⁹⁵, Scelvianu ⁹⁶, Skaloian ⁹⁷, Skaloianul ⁹⁸, Skorloian ⁹⁹, Sulul ¹⁰⁰, Sulul Scaloianului ¹⁰¹, Sulul Skaldianului ¹⁰², Șerbé (tătară) ¹⁰³, Troița sau Caloian sau Iene Scaloiene ¹⁰⁴.

⁵⁷ Ibidem, f. 10. 077.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem, f. 16. 591.

⁶¹ Ibidem, f. 5880.

⁶² Ibidem, f. 7359.

⁶³ Ibidem, f. 5581.

⁶⁴ Ibidem, f. 7545.

⁶⁵ Ibidem, f. 5990.

⁶⁶ Ibidem, f. 24. 296, 25. 455.

⁶⁷ Ibidem, f. 3111.

⁶⁸ Ibidem, f. 5673.

⁶⁹ Ibidem, f. 30. 563, 30. 867.

⁷⁰ Ibidem, f. 8104.

⁷¹ Ibidem, f. 7378.

⁷² Ibidem, f. 1475.

⁷³ Ibidem, f. 7661, 29.584.

⁷⁴ Ibidem, f. 7378.

⁷⁵ Ibidem, f. 7513.

⁷⁶ Ibidem, f. 5761.

⁷⁷ Ibidem, f. 1475.

⁷⁸ Ibidem, f. 17.258.

⁷⁹ Ibidem, f. 21.328.

⁸⁰ Ibidem, f. 2303, 29.584.

⁸¹ Ibidem, f. 2293.

⁸² Ibidem, f. 18.879, 21.328, 21.345.

⁸³ Ibidem, f. 21.345.

⁸⁴ Ibidem, f. 21.318.

⁸⁵ Ibidem, f. 21.345.

⁸⁶ Ibidem, f. 21.328.

⁸⁷ Ibidem, f. 21.388.

⁸⁸ Ibidem, f. 21.337.

⁸⁹ Ibidem,

⁹⁰ Ibidem, f. 13.701.

⁹¹ Ibidem, f. 12.274.

⁹² Ibidem.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem, f. 21.373.

⁹⁵ Ibidem, f. 21.317.

⁹⁶ Ibidem, f. 17.258.

⁹⁷ Ibidem, f. 12.280 bis.

⁹⁸ Ibidem, f. 29.580.

⁹⁹ Ibidem, f. 29.582.

¹⁰⁰ Ibidem, f. 19.196.

¹⁰¹ Ibidem, f. 17.258, 21.373.

¹⁰² Ibidem, f. 12.274, 18.649, 21.366.

¹⁰³ Ibidem, f. 5699.

¹⁰⁴ Ibidem, f. 20.445. Cităm un singur exemplu. Precizăm că, de obicei, acesta poartă mai multe denumiri în aceeași localitate.

Asupra numirilor constatăm că acestea sînt impuse de: 1. Desfășurarea în timp a mitului, unele numiri fiind noi, altele păstrîndu-se în forma veche; 2. sex; 3. mărime — mit, mare; 4. însușirea numirilor altor ritualuri (uneori se scrie paparuda sau sulul, dar în realitate este tot Caloian) — numiri care după consultarea textului nu am considerat indicat să le repertoriem; ci numirile provenite de la actanți.

Prezentăm o variantă inedită din anul 1936, culeasă de Ghizela Sulițeanu, de la participanți, în anul 1949. Este, deci, o reconstituire, care aduce multe elemente noi, întregind cunoștințele noastre despre fenomenul în discuție: „La noi se numește Iene. L-am învățat din copii în copii, cînd era cu seceta. Ne strîngeam noi fetele și băieții, mergeam la gîrlă și luam huma. Numai de la gîrlă, că aia era bună, că ăstălalț pămînt crapă și nu ține, ca o ladă. Veneam acasă ne apucam să facem Ienele, ca o jumătate de metru. Puneam pe o scindură, luam huma în palmă și o subțiam. Îi facem capul rotund și picioarele. Îi puneam mîinile așa ca la mort, îi facem degete. Punem în jur flori, pe la picioare, pe piept. P'ormă aprindem luminări pe el și pă mină și aprindem sfeșnic. P'ormă îl plîngem. Mergem cu el la gîrlă și după ce-l aruncăm în gîrlă ne stropim și mainainte de-l aruncăm îl plîngem. Odată ne-am apucat cu o săptămînă înainte de ne-am pregătit ca pentru mort, am făcut un Iene de 1 m, ne-am strîns mai multe fete, vre-o 12 (douăsprezece). Îi făcusem cu o săptămînă înainte șervețele și îmbrăcăminte. După ce le făcusem șervețelele ne-am apucat de-am făcut Ienele. Ne-am apucat de sîmbăta ca duminică să-l aruncăm în apă. Și o nașă a mea ne-a făcut doisprezece pînișoare, o cumnată a nașei mele ne-a făcut colaci. O vecină ne-a făcut coliva, ca la un om cînd moare. Mama ne-a făcut mîncare ca să mîncăm după ce venim de la mort și mi-a dat candela de-am ars-o la capătul Ienelui. Tatăl meu și cu vărul lui ne-a făcut coșciugul și cruce. Toată lumea ne-a ajutat pă ceva și a venit să-l vadă, nici la mort natural n-ar <fi> venit să-l vadă că era atunci mare secetă și toată lumea s-a bucurat ce-am făcut noi copiii. O nașă a mea a făcut un băiat popă și i-o atîrnat un șervețel mare de gît, frumos, și pe urmă l-o citit popa pe mort, cum o face la un mort mare, și după asta am luat și pe ora patru mortul l-am plimbat prin sat într-un cărucior. Toată lumea ieșea și ne urma cu bucurie. Și noi fetele și băieții ne iordăneam cu gălețile cu apă pînă la gîrlă. Am trecut peste două ape și la a treia l-am aruncat. L-am plîns tot drumul. Pe urmă au mers acasă și am găsit trei mese mari întinse și pline cu pîne și cu mîncare care gătise mama mea. Și femeile care au făcut colacii ne serveau la masă. Ne-au cinstit cu țuică, cu vin, la el. Toată lumea din sat ne-o adus cîte ceva. Era acum 13 ani. Era secetă mare”¹⁰⁵.

Practicarea invocării era realizată de: 1/grupuri mixte de copii¹⁰⁶; băieței și fetițe¹⁰⁷, deoarece ei au „sufletul curat”¹⁰⁸, sînt „fără păcat”¹⁰⁹; 2/grupuri de fete¹¹⁰; 3/grupuri de băieți¹¹¹; 4/grupuri de oameni mari¹¹²;

¹⁰⁵ Arhiva, f. 12.280. Autorul aduce și pe această cale mulțumirile sale colegiale Ghizelei Sulițeanu pentru amabilitatea cu care ne-a sesizat obiceiul și ne-a permis transcrierea lui.

¹⁰⁶ Arhiva, f. 29.332, 29.404.

¹⁰⁷ Ibidem, f. 29.475.

¹⁰⁸ Ibidem, f. 21.328.

¹⁰⁹ Ibidem, f. 30.563.

¹¹⁰ Ibidem, f. 29.583.

¹¹¹ Ibidem, f. 21.373.

¹¹² Ibidem, f. 21.318.

5/țiganele¹¹³. Asupra actanților am reținut că se cunosc grupuri de 5—25 ani¹¹⁴; 6—20 ani¹¹⁵; dar și organizați pe clase — școlari din clasa întâi¹¹⁶ sau clasa a II-a¹¹⁷, școlari¹¹⁸, de la 8—12 ani¹¹⁹, 13—14 ani¹²⁰, pînă la 13 ani¹²¹, și de la 14 ani în sus¹²². Important este ca participanții să fie curați, condiție pe care am consemnat-o în multe anchete de teren, dar să reținem că nu au existat și nu există interdicție de vîrstă sau sex.

Personajele și funcțiunile lor: „popa”, „dascălul” și „cruțerul”¹²³. Rolul preotului putea fi îndeplinit și de fată¹²⁴. În ambele cazuri „preoții” îmbrăcau o rochie numită „patrafirul popii”¹²⁵. „Căpîtărnița” era o fată care ducea coliva, uneori făcută din pămînt. Urma apoi participanții la procesiune care nu aveau o numire specială.

Păpușa propriu-zisă, numită și „om de pămînt”¹²⁶, era confecționată din pămînt¹²⁷, clisă¹²⁸, noroi¹²⁹, pămînt galben¹³⁰, pămînt galben-negru¹³¹, cîrpe¹³², pentru a fi mai ușoară și să plutească¹³³, aluat¹³⁴, lemn¹³⁵, iar pentru ornamentare se apela cel mai adesea la cojile de ouă, de diferite culori, păstrate de la Paște. Să mai reținem că era preferat „pămîntul ce rămîne de la case”¹³⁶. Pentru a se realiza o păpușă mai mare se îmbrăca un sul de la războiul de țesut și în acest mod, greșit, unii cercetători au considerat că-i alt obicei. De altfel, în opiniile despre sul părerile sînt foarte diferite. „Sulul n-avea cîntecul lui¹³⁷, uneori era făcut înaintea procesiunii „ca să strîngă obiecte și bani ca să facă pomana”¹³⁸; alteori sulul înlocuia Caloița „zicea că-i fată”¹³⁹ sau mire¹⁴⁰;

¹¹³ Ibidem,

¹¹⁴ Ibidem, f. 21.392.

¹¹⁵ Ibidem, f. 30.895.

¹¹⁶ Ibidem, f. 21.346.

¹¹⁷ Ibidem, f. 5556.

¹¹⁸ Ibidem, f. 29.583.

¹¹⁹ Ibidem, f. 5556.

¹²⁰ Ibidem, f. 25.861, 25.930, 30.898.

¹²¹ Ibidem, f. 28.455.

¹²² Ibidem, f. 21.987.

¹²³ Ibidem, f. 21.365, 30.563.

¹²⁴ Ibidem, f. 21.369.

¹²⁵ Ibidem, f. 8070 bis, 30.206.

¹²⁶ Ibidem, f. 21.372.

¹²⁶ Ibidem, f. 21.372.

¹²⁷ A se vedea filmul nostru despre Caloian, amintit mai sus, conservat la Institutul de etnografie și folclor „C. Brăiloiu”.

¹²⁸ Fenomenul a fost consemnat de noi în cadrul cercetărilor pentru *Atlasul etnografic al României*, în satele Mărcești și Dobra, județul Dimbovița.

¹²⁹ Arhiva, f. 21.328.

¹³⁰ Vezi filmul realizat de noi, amintit mai sus.

¹³¹ Arhiva, f. 21.372, 21.380. Olarii din satul Mărcești, județul Dimbovița ard și acum asemenea figurine ce servesc procesiunii. O comparație cu cele descoperite de etnologi ar permite, credem, concluzii interesante.

¹³² Arhiva, f. 21.328, 21.381.

¹³³ Ibidem, f. 21.328.

¹³⁴ Ibidem, f. 21.365. În localitatea Potlogi, județul Dimbovița, aceste figurine se vindeau la chioșcul de pîine.

¹³⁵ Arhiva, f. 21.338.

¹³⁶ Ibidem, f. 21.337, 21.345, 21.346.

¹³⁷ Ibidem, f. 7545, 21.348.

¹³⁸ Ibidem, f. 21.348, 30.920, 31.340.

¹³⁹ Ibidem, f. 21.328, 21.348, 29.582.

¹⁴⁰ Ibidem, f. 30.206.

era făcut „ca să se joace”¹⁴¹. „Sulul nu se cheamă Scaloian. Sulu-i sul și Scaloianu-Scaloian”¹⁴². Apoi numai despre sul am reținut că era ascuns în griu și cine-l găsea se mărita repede sau lua un bărbat frumos¹⁴³. Au fost consemnate și ceremonialele duble, adică Sul și Scaloian¹⁴⁴, Scaloian și Scaloiață¹⁴⁵, dar Sulul „era femeia”¹⁴⁶, „mireasa”¹⁴⁷, și deci trebuia să fie „așa cum e băiatu cu fata, om cu femeie”¹⁴⁸.

Sicriul sau coșciugul era imaginat uneori dintr-o scindură, o țigla, dar mai ales din materiale ușoare: o scindură, o coajă de dovleac¹⁴⁹ și papură¹⁵⁰, coceni de porumb¹⁵¹ sau miez de floarea soarelui ca să plutească cât mai bine. Se pare că era o condiție obligatorie pentru asigurarea îndeplinirii invocației. În prima fază, pe alocuri, se face priveghi ca la mort¹⁵², se făceau „pomii la Caloian”¹⁵³ „brad ca la mort”¹⁵⁴, steag — de fapt „o cîrpă roșie”¹⁵⁵.

La procesiunea de înmormîntare „mergea tot satul ca la mort” „unii copii „cîntau cu mîinile la ochi”¹⁵⁶ sugerînd plînsul, țipau, jeleau¹⁵⁷; alții, pe alocuri, udau femeile însărcinate¹⁵⁸, moment ce nu era obligatoriu¹⁵⁹. Cînd era îngropată păpușa în pămînt se putea face și o „casă de cîrpi”¹⁶⁰, iar în apă se aruncau și o cruce „de la cîmîtir”¹⁶¹, lingură și făcăleț furate de la o femeie însărcinată¹⁶².

Odată stabilită problema recuzitei, urmează să fixăm și locul înmormîntării, care era foarte diferit: în pămînt¹⁶³, mai ales acolo unde nu exista apă curgătoare¹⁶⁴, în lanul de griu¹⁶⁵, la poarta bisericii¹⁶⁶, în curtea unui gospodar¹⁶⁷, în grădină¹⁶⁸, în mușuroiul de furnici¹⁶⁹ sau de cîrțiță. Uneori nu se efectua înmormîntarea Scaloianului acesta fiind lăsat în drum, iar alteori era dezgropat¹⁷⁰ — probabil pentru că nu existau în acele localități ape curgă-

¹⁴¹ Ibidem, f. 21.348, 30.206.

¹⁴² Ibidem, f. 21.346, 21.361, 21.381.

¹⁴³ Ibidem, f. 21.328, 21.372.

¹⁴⁴ Ibidem, f. 21.346, 21.395.

¹⁴⁵ Ibidem, f. 21.329, 21.340, 21.348, 21.368, 29.583.

¹⁴⁶ Ibidem, f. 21.348, 21.349, 30.563.

¹⁴⁷ Ibidem, f. 21.368, 21.387.

¹⁴⁸ Ibidem, f. 21.321, 21.348.

¹⁴⁹ Ibidem, f. 5581.

¹⁵⁰ Ibidem, f. 21.369.

¹⁵¹ Ibidem, f. 21.336.

¹⁵² Ibidem, f. 21.337, 21.348, 21.365, 21.381, 21.418, 29.582.

¹⁵³ Ibidem, f. 21.369, 30.898, 30.920.

¹⁵⁴ Ibidem, f. 21.329, 21.366.

¹⁵⁵ Ibidem, f. 21.368.

¹⁵⁶ Ibidem, f. 28.455.

¹⁵⁷ Ibidem, f. 7451, 21.342.

¹⁵⁸ Ibidem, f. 5557.

¹⁵⁹ Ibidem, f. 15.219, 17.258.

¹⁶⁰ Ibidem, f. 3344, 25.930.

¹⁶¹ Ibidem, f. 5581, 12.280 bis.

¹⁶² Ibidem, f. 1758, 7378.

¹⁶³ Ibidem, f. 7378.

¹⁶⁴ Ibidem, f. 7545.

¹⁶⁵ Ibidem, f. 420.

¹⁶⁶ Ibidem, f. 30.416.

¹⁶⁷ Ibidem, f. 28.455.

¹⁶⁸ Ibidem, f. 7145.

¹⁶⁹ Ibidem, f. 30.920.

¹⁷⁰ Ibidem, f. 2980, 21.366.

toare, deși se obișnuia și aruncatul în fântină, uneori dezmembrat¹⁷¹. Între timp venea ploaia. Uneori se mergea și cu „tămâiatul mortului”¹⁷². Procesiunea avea loc la date foarte diferite: marți după Paști¹⁷³, într-a doua săptămână după Paști¹⁷⁴, marțea, dar mai putea fi înmormântat miercurea și vineria¹⁷⁵, duminica, la 3 săptămâni după Paști¹⁷⁶, mai ales duminica¹⁷⁷, atunci când nu ploua¹⁷⁸. În schimb exhumarea Caloianului pentru a fi dat pe apă se fixa la 40 zile după Paști¹⁷⁹, cele mai multe cazuri se opresc la a treia săptămână după Paști¹⁸⁰, a patra¹⁸¹ sau a șasea săptămână¹⁸², dar și într-o altă joi după Paști — joia fiind obligatorie pentru această operație, chiar și în cazul în care se exhuma „la Paparude”¹⁸³ ziua aceasta numindu-se și „Joia Scaloianului”¹⁸⁴.

Nu consider necesar să amintim descrierile anterioare, cu atât mai mult cu cât am adus completările care se impun pe parcurs și am citat un exemplu edificator, necunoscut. Reținem însă declarații ale subiecților despre efectul Caloianului: „nu după mult începea ploaia”¹⁸⁵, „mintenaș o și venit ploaia”¹⁸⁶, „în urmă a plouat”, „o mârș ploile, pîriul era”¹⁸⁷. „Era secetă mare. Peste patru zile a plouat. Trei zile a fost nor și a patra zi a început să plouă”¹⁸⁸; „mergea o zi — două și ploua”¹⁸⁹, „abea mergea o zi-două și ploua”¹⁹⁰; „cînd am ajuns acasă a și început să ploaie”¹⁹¹, „peste 2—3 zile ploua precis”¹⁹²; „ploaia după ce se făcea Caloianul”¹⁹³, „a plouat pentru că am jucat noi Caloianul”¹⁹⁴. Am reținut însă și opinia conform căreia atunci „cînd ieșea cu kaluianul nu ploua, cînd ieșea cu Sfînta”¹⁹⁵ ploua. Dacă n-a ieșit vreo 10 ani, n-a plouat”¹⁹⁶.

În concluzie, avansăm ipoteza de lucru a unei posibile apropieri între Caloianu și ieșitul la cîmp cu moaștele, rămînînd ca să se stabilească dacă obiceiul acesta este mai vechi sau mai nou decît ritualul creștin. Noi credem că-i mai vechi, deci precreștin. Aducem următoarele argumente :

¹⁷¹ Ibidem, f. 29.583.

¹⁷² Ibidem, f. 29.581.

¹⁷³ Ibidem, f. 17.258.

¹⁷⁴ Ibidem, f. 21.359.

¹⁷⁵ Ibidem, f. 30.920.

¹⁷⁶ Ibidem, f. 30.578.

¹⁷⁷ Ibidem, f. 29.580.

¹⁷⁸ Ibidem, f. 21.366.

¹⁷⁹ Ibidem, f. 21.345.

¹⁸⁰ Ibidem, f. 21.328.

¹⁸¹ Ibidem, f. 21.365.

¹⁸² Ibidem, f. 30.920.

¹⁸³ Ibidem, f. 29.583

¹⁸⁴ Ibidem, f. 12.379

¹⁸⁵ Ibidem, f. 14.383

¹⁸⁶ Ibidem, f. 812.

¹⁸⁷ Ibidem, f. 29.584.

¹⁸⁸ Ibidem, f. 24.312.

¹⁸⁹ Ibidem, f. 29.314.

¹⁹⁰ Ibidem, f. 30.104.

¹⁹¹ Ibidem, f. 30.920.

¹⁹² Ibidem, f. 814.

¹⁹³ Ibidem, f. 5144.

¹⁹⁴ Ibidem, f. 712.

¹⁹⁵ Ibidem, f. 319.

¹⁹⁶ Ibidem, f. 5192.

1. Argumentul biblic este categoric. Ploaia este creațiunea lui Dumnezeu. Dar, pentru obținerea ei era necesară trimiterea unui mesager. Ori, se știe că dacii obișnuiau trimiterea acestora pentru diferite invocări.

2. Mesagerul, însă, nu era un oarecare, ci un *dician* — dobrogean, după cum stabilește Tudor Mateescu pe bază de documente¹⁹⁷ dar prin excepțiune dicianul este socotit de etnologi și drept un român din Balcani¹⁹⁸. Dacă însă luăm în considerare capacitatea etniilor izolate de a-și păstra mai bine elementele de cultură străveche, vom înțelege mai bine, credem, valoarea folclorului dobrogean din care am reținut și pasajul citat drept motto.

3. Pentru cât oferă argumentul biblic — care nu se referă direct la spațiul Carpato-Danubiano-Pontic — deși Cartea Cărților face referire și la sciiți — și mai ales la greci, formele de manifestare a obiceiului sînt precreștine. Mai mult, dacă nu ne putem pronunța asupra influenței, eventual a unei posibile reciprocități în spațiul românesc, pentru Dobrogea influența este consemnată chiar și terminologic la turco-tătari, care practică obiceiul în formă românească. În comuna Mănăstirea, județul Călărași, obiceiul a fost practicat în comun de români, țigani, bulgari¹⁹⁹.

4. Dacă opiniile noastre se adevăresc în sensul că acest obicei este într-adevăr precreștin, atunci trebuie revizuită și teoria după care folclorul își păstrează caracterul documentar numai trei sute de ani.

5. Faptul că nu sînt puține cazurile în care obiceiul se definește prin antroponime contemporane nu infirmă ci dimpotrivă confirmă punctele noastre de vedere. Actanții fac, așa cum am văzut, un Caloian mai mare, îmbrăcînd un sul de la războiul de țesut. Zic că fac sulul, dar se desfășoară obiceiul în forma cunoscută. Alteori glumesc, numînd manechinele după numele gazdei sau al unui actant, fără a se împieta asupra ritualului propriu-zis.

6. Am consemnat prezența obiceiului nu numai în spațiul național românesc dar și la românii de aiurea, fapt ce pledează pentru vechime și unitatea spiritualității românești.

7. Am văzut că locul procesiunii era cam același. Avansăm ideea după care unele din figurinele descoperite de arheologi ar putea să fie un depozit realizat în timp de către cei care au practicat Caloianul. În felul acesta etnologii aduc contribuții la descoperirile arheologice, iar arheologii contribuie la stabilirea vechimii obiceiului.

¹⁹⁷ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 10.

¹⁹⁸ În această privință, vezi eposul popular românesc.

¹⁹⁹ Arhiva, f. 27.380.